

Ambrogio SPREAFICO, *Esodo: memoria e promessa. Interpretazioni profetiche*, Supplementi alla Rivista Biblica 14, Bologna 1985.

W historii Izraela spotykamy wydarzenia, które zaważyły bardzo mocno nad dalszymi dziejami tego narodu. Stają się punktami odniesienia późniejszych dociekań teologicznych, gdy autorzy biblijni przy ich pomocy próbują wyrazić wnioski wynikające z nowych doświadczeń. Takim wydarzeniem jest wyjście z Egiptu - moment bardzo ważny, stanowiący dla późniejszych pisarzy przykład zbawczego działania Boga, do którego bardzo często się odwołują. Interesującym byłoby zatem prześledzenie wpływu, jaki posiada ten motyw w innych księgach Pisma Świętego.

We współczesnej literaturze teologicznej podejmowano takie próby. Jedną z nich jest omawiana przez nas pozycja: Ambrogio Spreafico w kwietniu 1984 roku obronił na Papieskim Instytucie Biblijnym doktorat pod tytułem: *Lo Schema letterario dell'Esodo nei profeti preesilici*, napisany pod kierunkiem prof. L. Alonso-Schöckela. Po nieznacznych modyfikacjach praca ta została wydana pod tytułem: *Esodo: memoria e promessa. Interpretazioni profetiche*. Autor analizuje od strony literackiej fragmenty z ksiąg prorockich mówiące o wyjściu, aby odkryć, czy nie reprezentują pewnego, stałego schematu. Całość zagadnienia zamknięta jest w sześciu rozdziałach. Rozdział I poświęcony jest rozważaniom metodologicznym, które pozwalają na skonstruowanie schematu wyjścia. Następnie w rozdziałach II-V autor podejmuje analizę tego schematu u proroków Ozeasza, Jeremiasza, Ezechiela oraz Micheasza i Amosa. Zaś w rozdziale VI podsumowuje dotychczasowe analizy. Całość dopełnia bibliografia, indeks osób i tekstów biblijnych oraz krótki słowniczek hebrajsko-włoski.

Wielką zasługą autora jest wydobycie trzyczęściowego schematu wyjścia. W tekstach proroków przedwygnaniowych możemy spotkać powołanie się na wyjście jako na wspomnienie historycznego wydarzenia (*Esodo dall'Egitto*), którego kierunek określa zmiana miejsca: z Egiptu do ziemi. Prorocy mówiąc w ten sposób o wyjściu używają czasu przeszłego. W tekstach biblijnych możemy spotkać także fragmenty mówiące o nowym wyjściu (*Nuovo esodo*), którego kierunek określa wyrażenie „z ziemi” i przedstawiane jest zawsze w czasie przyszłym. I na koniec autor wyodrębnia teksty mówiące o anty-wyjściu (*Anti-esodo*), które zdefiniowane jest jako wyprowadzenie na pustynię w kierunku przeciwnym do kierunku wyjścia, czyli wyprowadzenie z ziemi do Egiptu (s. 45). Rzeczą ciekawą jest, że w tym przypadku prorocy używają wszystkich możliwych czasów: przeszłego, teraźniejszego i przyszłego. Takie zastosowanie tematu wyjścia powoduje, że nie jest on jedynie wspomnieniem, ale rzeczywistością, która trwa nadal. Mówiąc innymi słowy wejście Izraela do Ziemi Obiecanej nie zakończyło procesu wyjścia, bo teraz Jahwe pragnie dokonać zmiany spojrzenia na Boga w sercu człowieka, który ma opowiedzieć się za lub przeciw Niemu. Gdy Izraelici odwracają się od Boga w kierunku bożków, wówczas jako środek zaradczy stosuje On anty-wyjście. Powstaje pytanie kiedy skończy się ten proces? Autor omawianej pracy mówi tu o rzeczywistości eschatologicznej na terenie tekstów prorockich Starego Testamentu i o wprowadzeniu do Niebieskiego Jeruzalem w Liście do Hebrajczyków i Apokalipsie.

Wydaje mi się, że praca A. Spreafico wniosła duży wkład w rozumienie Pisma Świętego. Przedstawiona bardzo drobiazgowa analiza pozwala lepiej zrozumieć teologię tradycji deuteronomistycznej, która tak bardzo mocno podkreśla ideę wybrania Izraela. Odwołania do wyjścia nie są tu (w myśl pracy omawianego autora) jedynie wspomnieniem, ale wezwaniem do zmiany postawy człowieka i do zaufania w obietnice Jahwe. Na płaszczyźnie historycznej dokonało się to poprzez Niewolę Babilońską, która będąc anti-wyjściem doprowadziła wreszcie do zmiany myślenia narodu wybranego. Bardziej zrozumiałe stają się także wezwania Deutero-Izajasza do uznania Jahwe jako jedyne Boga, wydają się one wezwaniem do obrania prawidłowego kierunku ludzkich działań.

Ks. Piotr KLIMEK